

У статті йдеться про можливість запровадження у зміст національної шкільної освіти Франції знань про релігії, розглядається проблема поєднання світських принципів сучасної освіти та реалізації релігієзнавчого компонента (блоків знань про релігію) у навчальних програмах французької загальноосвітньої школи, виокремлено основні методичні підходи до впровадження релігієзнавчих знань, які є найбільш оптимальними при викладанні школярам знань про релігію, проаналізовано зміст релігієзнавчого компонента в державних шкільних програмах початкової та середньої школи (колежі та ліцеї) Франції, наголошено на обмеженому характері знань про релігії у французьких школах та на недостатньому теоретичному підґрунті дослідження релігійних факторів та явищ.

Ключові слова: блоки знань про релігію, релігієзнавчий компонент, зміст навчальних дисциплін загальноосвітніх середніх шкіл, основні методичні підходи реалізації знань про релігії.

В статье речь идет о возможности введения в содержание национального школьного образования Франции знаний о религии, рассматривается проблема сочетания светских принципов современного образования и введения религиоведческого компонента (блоков знаний о религии) в учебные программы французских общеобразовательных школ, выделены основные методические подходы, которые являются наиболее оптимальными в преподавании школьникам знаний о религии, дан анализ содержания религиоведческого компонента в государственных школьных программах начальной и средней (коллежи и лицеи) школе Франции, акцентировано внимание на ограниченном характере знаний о религии во французских школах, а также на недостаточной теоретической базе исследования религиозных фактов и явлений.

Ключевые слова: блоки знаний о религии, религиоведческий компонент, содержание учебных дисциплин общеобразовательных средних школ Франции, основные методические подходы к реализации религиоведческих знаний.

The article describes the ability of providing the knowledges about religion into the content of national school education in France. The problem of connecting the secular principles of modern education and the realization of religious components (areas of knowledge about religion) to the curriculum of French secondary school is raised. The main methodological approaches to the providing of religious knowledge are defined. They are the most optimal when conducting religion at school. The content of religious component in state school curriculum for primary and secondary schools in France is analyzed. The main circumstances of providing religious components in school curriculum are defined. The author emphasizes the limited character of knowledge about religion in French schools and a limited theoretical basis of investigating religious factors and features.

Key words: areas of knowledge about religion, religious component, content of curriculum in comprehensive secondary schools, main methodological approaches to realization of knowledge about religion, circumstances of providing religious components, school curriculum.

УДК 378.147:657

Л.Б. Мартинова
м. Вінниця, Україна

МОВНО-ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СПІЛКУВАННЯ У СИСТЕМІ «ВИКЛАДАЧ — СТУДЕНТ»

Актуальність дослідження зумовлена інтересом до питань пов'язаних з рівнем професійної підготовки майбутніх фахівців, що визначається сформованістю їх професійних і особистісних якостей. Актуальним для сучасних дослідників залишається той факт, що не лише сума знань, а й синтез знань, умінь і професійно-етичних якостей є важливим показником ґрунтовно і різнобічно підготовленого спеціаліста. Особливо це стосується майбутнього керівника, головною метою діяльності якого є створення умов для саморозвитку, самоствердження особистості, а складовими цієї мети є підтримка й стимулювання людини до активної життєдіяльності.

Метою статті є визначення сукупності мовно-етичних проблем спілкування у системі «викладач — студент» та створення умов ефективного формування професійно-етичної культури майбутнього фахівця.

Відповідно до цієї мети можуть бути визначеними наступні завдання:

- необхідність ознайомлення студентів із професійними знаннями, етичними нормами та гуманістичними цінностями обраного фаху;
- запропонувати спектр практичних форм роботи, спрямованих на розвиток умінь і навичок професійної та міжособистісної взаємодії;
- об'єднання всіх компонентів процесу формування мовно-етичної культури в єдину цілеспрямовану систему виховання майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі.

Проблемам суперечності соціальної дійсності, які характеризують негативні явища серед молоді, нестабільність її соціального статусу, прагнення адаптуватися до нових умов і в новому соціумі приділено чимало уваги у працях І. Беха [3], А. Капської [11], І. Миговича [6], В. Оржехівської [10].

У дослідженнях І. Зверєвої [7], Л. Міщик [8] та ін. розкрито окремі аспекти професійної підготовки і, зокрема, вимоги до професійно-етичної діяльності майбутніх фахівців.

Педагогічні аспекти професійної підготовки фахівця опрацьовані в дослідженнях О. Мороза [9] та ін. Усе більшої ваги набуває підхід, який ґрунтується на визначенні вимог до розвитку спеціальних умінь, особистісних якостей спеціаліста, розробки нових методик, засобів і способів реалізації професійно-особистісного потенціалу (А. Бойко, Л. Долинська, О. Дубасенюк, Н. Кузьміна, О. Киричук та ін.).

Процес здобуття освіти у вищій школі — явище складне, багатогранне, динамічне. Його специфіка зумовлюється, передусім розширенням спілкуванням, найбільшою, на думку Антуана де Сент Екзюпері, розкішшю на світі. Для викладача ця розкіш — не що інше, як професійна необхідність. З його допомогою здійснюється взаємовплив двох рівноправних суб'єктів — викладача і студента.

Ефективності цієї взаємодії можна досягти лише в тому випадку, коли у викладача переважатимуть позитивні естетичні почуття як показник людяності, гуманності, творчості, а відтак — працездатності та її результативності. Але викладачеві недостатньо знати основи науки і методики навчально-виховної роботи. Незаперечним є той факт, що всі знання і практичні уміння викладача можуть передаватися студентам лише завдяки живому й безпосередньому спілкуванню з ними.

Так як вища школа набуває нових рис, у ній повинні працювати викладачі, які є освіченими, мають високий культурний рівень, багатий духовний світ, є справжніми інтелектуалами; володіють глибокими знаннями зі своєї спеціальності, що дозволяє вибирати оптимальний для конкретної ситуації методи або комплекс методів; здатні до співпереживання, розуміння особливостей розвитку студентів з різними характерами, темпераментами, внутрішнім світом, мотивами поведінки; готові до постійної самоосвіти, поповнення знань з різних галузей науки, особливо психолого-педагогічної, мистецтва, культури; володіють творчою фантазією, розвиненим уявленням; мають комунікативні здібності тощо. Без наявності всього вищеперерахованого, наразі неможливо знайти спільну мову із сучасним студентством, яке досить гостро реагує на найменші прояви негативного до себе ставлення, тому тільки справжній педагог здатен не тільки навчити студента фаховим дисциплінам, але й дійсно підготувати його до реалій сучасності, навчити спілкуватися, впливати на інших, приймати рішення, брати на себе відповідальність тощо.

Для багатьох викладачів очевидна істина: студенти нерідко переносять ставлення до викладача на предмет, який він викладає. На цих стосунках вибудовуються складна й об'ємна піраміда навчання і виховання, через них відбувається проникнення педагога в душевний світ студентів, щоб виробити у них первинні навички співтворців власної особистості. Саме ці взаємовідносини, їх мистецькі, моральні, психологічні, технологічні складові не завжди усвідомлюють педагоги як вартісний засіб удосконалення їхньої педагогічної діяльності.

Складовою педагогічної майстерності викладача є його мовлення. Це інструмент професійної діяльності педагога, за допомогою якого можна розв'язати різні педагогічні завдання: зробити складну тему більш цікавою, а процес її вивчення привабливим; встановити контакт; досягти взаємопорозуміння зі студентами; сформувати в них відчуття емоційної

захищеності, вселити в них віру в себе.

Мовлення викладача в цих ситуаціях може бути тим інструментом, за допомогою якого знімається невпевненість студента в собі, ініціюються його активність, творчість, вселяється віра в можливість самореалізації, досягнення позитивних результатів у діяльності. Вибір мовленнєвих моделей викладачем тут здійснюється не з позиції «ви повинні», «зобов'язані», а з позиції «ви маєте право».

Доволі часто ми можемо спостерігати заняття, на яких мовлення викладача перенасичене штампами, сухими фразами з підручника; воно не спрямоване на студентів, не звернене до їхнього розуму, серця, а в кращому випадку орієнтує на засвоєння мінімуму навчальної інформації. Знання студентів залишаються формальними. Невиразне мовлення викладача, невідповідність його невербальної поведінки (міміки, пантоміміки, пози) змістові того, про що він говорить, не сприяють активізації навчального слухання студентів. У таких випадках кажуть, що викладач не створив умов для того, щоб студенти змогли осмислити знання як особисту цінність. Викладач не спонукав їх до роздумів над почутим, не збудив емоційних переживань, почуттів, які супроводжували б процес пізнання нового. Якусь нову інформацію студенти отримали, але ці знання лишилися в їхній свідомості лише як сума абстрактних понять, не пов'язаних з їхнім реальним буттям, інтересами, хоча зазначимо, що формально викладач свою функцію виконав, виклавши студентам програмний матеріал [2].

Протилежний ефект виникає тоді, коли мовлення викладача перенасичене наказами, заборонами, що супроводжується інтонаціями незадоволення, роздратованості, «вчительськими» виразами зі словами «помовчіть», «перестаньте», «сидіть тихо», «припиніть», «закрийте роти». Не надає натхнення студентам і звичка деяких викладачів перебивати відповіді оціночними репліками негативного характеру. На перший погляд ці безвинні викладацькі вислови дисциплінарного характеру мають на меті застерегти студентів від непередуманих дій. Однак таке сприйняття мовлення викладача помилкове. Воно призводить не тільки до руйнування відносин між викладачем та студентом, а й до зниження пізнавальної активності студентів, а інколи й інтересу до навчання взагалі. Нерідко студенти, знаючи особливості такої мовленнєвої поведінки викладача, вже ніяк не реагують на зауваження навіть тоді, коли вони доцільні.

Серед особливостей міжособистісного спілкування педагога і студента варто було б зазначити причини упередженого ставлення педагога до студента. Упередженість недопустима у педагогічному спілкуванні. Вона є наслідком особливої психологічної установки викладача, учасником якої часто бував він сам. Наведемо декілька причин такої установки.

Неправдивими є стереотипи сприйняття людини за зовнішніми даними. Скажімо, цей — в окулярах, значить розумний, цей — спортсмен з вигляду, значить нерозумний та ін. Установка на зовнішність часто стає причиною помилок, що з рештою відображаються в педагогічних пропрахунках.

Приписування переваг чи недоліків людині, виходячи лише з її соціального статусу. У цьому випадку студенти опиняються не в кращому становищі: їх соціальний статус менший від нашого.

Суб'єктивізм, штампи, трафарети, попередня інформація, яку педагог отримує про студента (або іншого педагога). Слідуючи за ними, педагог стає на неправильний шлях педагогічного спілкування або взагалі виявляється за його межами. Необхідно перевірити будь-яку інформацію і переоцінити попередні установки, щоб пізнати реальну людину, її плюси і мінуси і будувати спілкування, опираючись на плюси, усвідомлюючи, що кожна людина в чомусь є кращою за інших, в тому числі кращою від тебе самого [1].

На підставі вищевикладеного можемо говорити про існування певних бар'єрів спілкування у системі «викладач-студент».

Бар'єри виникають непомітно, і спершу викладач може не усвідомлювати їх. Як ми знаємо, бар'єри спілкування — це внутрішня перешкода психологічного характеру, що заважає людині успішно спілкуватися. Бар'єри призводять до почуття незадоволеності, до стресів, до

міжособистісних конфліктів, що негативно впливає на спілкування, сприйняття партнерами один одного тощо. Однак якщо причину, що породжує бар'єри в спілкуванні, не усунуто, то це призводить до формування негативного стилю спілкування. У зв'язку з цим важливо знати, що ж може викликати комунікаційні бар'єри. Серед багатьох чинників, котрі впливають на особливості організації взаємодії між викладачем та студентом, особливе значення мають соціальний, психологічний, фізичний і смисловий (когнітивний). Відповідно до цього у спілкуванні педагога виокремлюють соціальний, фізичний і смисловий бар'єри [5].

Наявність зазначених бар'єрів спілкування, як правило, породжує малоефективні моделі спілкування викладача і студентів.

Оптимальними ж є такі взаємини між викладачами й студентами, які є особистісно зорієнтованими: забезпечують дотримання психологічних умов для самоствердження й самореалізації студента, створюють емоційно-психологічний клімат, який сприяє виникненню почуття психологічної захищеності, зняттю надмірного хвилювання у ситуації випробування (наприклад, на іспиті), виробленню адекватного емоційно-оцінного ставлення викладача та студента один до одного тощо.

Не слід також забувати про те, що різні моделі спілкування у вищезазначеній системі, у подальшому будуть впливати і на спілкування у трудовому колективі (студент тепер, завтра — фахівець, керівник тощо), а від цього залежатиме ефективність виконання безпосередніх обов'язків покладених на працівника.

Сучасні проблеми соціально-економічного розвитку вимагають від фахівців не тільки оволодіння конструктивними підходами до вирішення будь-яких питань, а й знання необхідних психолого-педагогічних важелів, що будуть застосовуватися в процесі виконання певних управлінських функцій. Тому зараз, як ніколи зростає інтерес до розробок у психології та педагогіці. І це не випадково, тому що на теперішньому етапі розвитку суспільства, керівник має бути не тільки висококваліфікованим фахівцем, а й відмінним психологом, який би розумівся на найважливіших етапах створення колективу, його психології, психології кожного окремо взятого члена колективу, яким він керує. Реалізуючи свої обов'язки, він має вміти навчати і виховувати, поєднувати вимогливість із довірою і повагою до людей. А це саме ті питання, вивченням і розробкою яких займається саме психологія.

Зараз ми часто можемо чути висловлювання про те, що фахівцям необхідна психологія, а от педагогіка — це наука для викладачів, але це не зовсім так. Якщо психологія — це наука про душу, вивчає внутрішній світ людини, особливості психічної діяльності та поведінки, то педагогіка — це наука про виховання людини, про те, як допомогти їй стати духовно багатою. А це дуже складний процес, тому що вихованням інших може займатися тільки та людина, яка сама досягла вже певних результатів у тій або іншій сфері діяльності, і власним прикладом може довести значимість педагогічного процесу у сучасних умовах.

Досягнення людиною життєвого успіху є однією з найважливіших проблем, які постали перед людством у ХХІ столітті. А успішність людини, як показує досвід, залежить від її компетентності. Поняття «компетентність» означає коло повноважень будь-якої посадової особи чи органу; володіння знаннями, досвідом у певній галузі. Під професійною компетентністю викладача розуміють особистісні можливості, які дозволяють йому самостійно й ефективно реалізовувати цілі педагогічного процесу. Для цього потрібно знати педагогічну теорію, вміти застосовувати її в практичній діяльності. Педагогічна компетентність викладача — це єдність його теоретичної і практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності.

Погодившись із твердженням англійського філософа Едмунда Берка: «Людина народжена не для того, щоб бути весь час щасливою — це неможливо. Вона народжена, щоб бути Людиною. Потрібно вступати в життя так, як ідуть в бій: хоробро і підготовлено», можна констатувати, що молода людина, яка шукає своє місце у житті, має володіти такими якостями:

- знати своє життєве кредо, мати ціль у житті;
- орієнтуватись у системі найрізноманітніших цінностей;
- здійснювати відповідальний життєвий вибір;

- самостійно і критично мислити;
- усвідомлювати, де і яким чином здобуті знання можуть бути використані;
- грамотно працювати з інформацією;
- бути здатною генерувати нові ідеї, творчо мислити;
- бути комунікабельною, контактною у різних соціальних групах;
- вміти самостійно працювати над розвитком духовності та інтелекту;
- бути конкурентоздатною в суспільстві з ринковою економікою;
- приймати рішення і нести відповідальність за їх реалізацію.

Новітні підходи до роботи з персоналом відкривають і нові перспективи для реалізації потенційних можливостей керівника, дозволяють йому ефективно діяти за будь-яких обставин, тому що під впливом бурхливих процесів у наш час відбуваються суттєві зміни в кожній людині, колективі, суспільстві в цілому.

Література:

1. Аванесова А.С., Вербицкая А.А. Основы педагогики и психологии высшей школы. – М.: МГУ, 1986. – 302 с.
2. Бернс Р. Развитие «Я-концепции» и воспитание: Пер. С англ. – М.: Прогресс, 1986. – 80 с.
3. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн.. — К. : Либідь, 2003. - Кн. 2 : Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. — К. : Либідь, 2003. — 344с.
4. Бодалев А.А. Личность и общество: Избранные труды. - М.: Педагогика, 1989. – 212с.
5. Бродовська В.Й., Патрик І.П., Яблонко В.Я. Тлумачний словник психологічних термінів в українській мові: Словник. – 2-е вид. – К.: ВД «Професіонал», 2005. – 224 с.
6. Вступ до соціальної роботи: Навчальний посібник / За ред. Т.В. Семигіної, І.І. Миговича. — К.: Академвидав, 2005. — 304 с.
7. Зверева І.Д. Культура життєвого самовизначення: Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / За заг.ред. Зверєвої І.Д. — К.: Центр навч. літ-ри, 2008. — с. 103-107.
8. Міщик Л.І. Соціальна педагогіка: Навч. посібник. — К.: ІЗМН, 1997.— 140с.
9. Мороз О. Г., Падалка О. С., Юрченко В. І. Викладач вищої школи: психолого-педагогічні основи підготовки: Навч. посібник / За заг. ред. О. Г. Мороза. — К.: НПУ, 2006. — 208 с.
10. Оржеховська В.М. Сучасні орієнтири та стратегії виховання дітей і молоді в Україні засобами хортингу / В.М. Оржеховська // Теорія і методика хортингу : збірник наукових праць. — К., 2014. — № 1.
11. Технології соціально-педагогічної роботи : навчальний посібник / М-во освіти України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Укр. держ. центр соц. служб для молоді ; ред. А.Й. Капська. — Київ : [б. и.], 2000. — 372 с.

У статті розглядаються питання, пов'язані з певними особливостями та проблемами спілкування у системі «викладач — студент». Пропонуються деякі поради щодо ефективності співпраці у межах цієї системи та впливу конструктивного спілкування на процес працездатності майбутніх фахівців.

Ключові слова: етика, мова, міжособистісне спілкування, бар'єри спілкування, система «викладач — студент», самореалізація.

В статье рассматриваются некоторые вопросы и проблемы общения в системе «преподаватель - студент». Предлагаются некоторые советы относительно эффективности сотрудничества в пределах данной системы и влияния конструктивного общения на процесс работоспособности будущих специалистов.

Ключевые слова: этика, язык, межличностное общение, барьеры общения, система «преподаватель - студент», самореализация.

The article deals with the problem of language-ethical peculiarities in communication practice within the «teacher-student» system. Some advices of effective cooperation in the context of the «teacher-student» system are suggested and the influence of constructive communication upon future specialists' working abilities is described in the article.

Key words: Ethic, language, interpersonal communication, communicative barriers, «teacher-student» system, self-realization.